

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: EU:n strateginen pitkän aikavälin visio vauraasta, modernista, kilpailukykyisestä ja ilmastoneutraalista taloudesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: EU:n strateginen pitkän aikavälin visio vauraasta, modernista, kilpailukykyisestä ja ilmastoneutraalista taloudesta (E 100/2018 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Marjo Nummelin, ympäristöministeriö
- erityisasiantuntija Juho Korteniemi, työ- ja elinkeinoministeriö
- asiantuntija Tuuli Hietaniemi, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- professori Jyri Seppälä, Suomen ilmastopaneeli
- asiantuntija Kati Ruohomäki, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- suojeluasiantuntija Otto Bruun, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- ohjelmapäällikkö Jussi Nikula, WWF Suomi

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Pariisin sopimuksen mukaisesti kaikkien osapuolten tulee pyrkiä toimittamaan pitkän aikavälin ilmastostrategiansa YK:lle vuoteen 2020 mennessä. Tämä velvoite koskee sekä EU:ta että kaikkia jäsenmaita.

EU:n pitkän aikavälin strategian on tarkoitus vahvistaa Euroopan johtavaa asemaa globaaleissa ilmastotoimissa ja esittää vision nettonollapäästöjen saavuttamiseksi vuoteen 2050 mennessä sosiaalisesti oikeudenmukaisella ja kustannustehokkaalla tavalla. Ehdotettu strategia ei kuitenkaan sisällä uusia politiikkaehdotuksia eikä siinä ehdoteta 2030 tavoitteiden muuttamista. Sen sijaan se asettaa suunnan EU:n energia- ja ilmastopolitiikalle ja hahmottelee, mikä voisi olla EU:n pitkän aikavälin panos Pariisin sopimuksen lämpötilatavoitteiden saavuttamiseksi. Strategia avaa jäsen-

Valiokunnan lausunto YmVL 49/2018 vp

maiden välisen keskustelun pitkän aikavälin strategiasta, joka tulee toimittaa YK:n ilmastonsuojelun puitesopimukselle vuoteen 2020 mennessä.

EU on laajalti saavuttamassa vuodelle 2020 asetetut tavoitteet päästöjen vähentämisestä sekä uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden lisäämisestä. Lisäksi sovittu energia- ja ilmastopolitiikan lainsäädäntö antaa edellytykset saavuttaa EU:n Pariisin sopimuksen alainen tavoite vähentää päästöjä vähintään 40 % vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoteen 1990. Tosiällisesti päästöt vähenevät 45 %, mikäli lainsäädäntö pannaan täysimääräisesti täytäntöön. Nykyinen politiikka vaikuttaa myös vuoden 2030 jälkeen ja johtaa noin 60 % päästövähennykseen vuoteen 2050 mennessä. Tämä ei kuitenkaan ole EU:lta riittävä panos Pariisin sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Siirtyminen kohti nettonollapäästöistä taloutta edellyttää muutoksia kaikilla toimialoilla, mutta määrällisesti erityisesti energian tuotannossa ja käytössä, joka vastaa yli 75 % EU:n kasvihuonekaasupäästöistä. Tulevaisuuden vähäpäästöinen energijärjestelmä perustuu toimintavarmaan, kestäväan, markkinalähtöiseen ja yleiseurooppalaiseen lähestymistapaan. Tulevaisuuden energijärjestelmä tulee integroimaan muun muassa sähkö-, kaasu-, kaukolämpö- ja liikennejärjestelmiä, samalla kun älyverkot mahdollistavat kuluttajan keskeisen roolin. Muutoksen mahdollistaminen edellyttää innovaatioita eri sektoreilla sekä eri sektoreilla hyödynnettävissä teknologioissa kuten tekoäly, informaatio- ja viestintäteknologiat ja bioteknologia.

Strategiaehdotuksessa tarkastellaan kahdeksaa erilaista skenaariota Pariisin sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Kaikkien skenaarioiden lähtökohta on vuodelle 2030 sovitut energia- ja ilmastopolitiikat ja -tavoitteet. Kaikissa kahdeksassa skenaariossa pohjalla on kustannustehokkaita politiikkatoimia, kuten uusiutuvan energian voimakas lisääminen ja energiatehokkuuden parantaminen. Kaikissa skenaarioissa biomassan ja jätteiden hyödyntäminen sekä bioenergian käyttö kasvaa nykyisestä (2015). Viidessä skenaariossa tarkastellaan erilaisia teknologioita ja toimia, jotka edistävät siirtymää kohti nollapäästöistä taloutta. Skenaariot eroavat siinä, kuinka voimakkaasti niissä hyödynnetään sähköistymistä, vetyä, sähköstä tehtäviä polttoaineita sekä siinä, mikä energiatehokkuuden ja kiertotalouden rooli päästövähennysten tuottamisessa. Kaikissa skenaarioissa sähkön kulutus lisääntyy eri sektoreiden sähköistymisen seurauksena, mutta skenaarioiden välillä on huomattavia eroja. Nämä viisi skenaariota johtavat hieman yli 80 % päästövähennykseen 2050 mennessä verrattuna vuoteen 1990, kun maankäyttöä, maankäytön muutoksia ja metsätaloutta (land use, land use change and forestry, LULUCF) ei oteta huomioon. Mikäli LULUCF sektori, joka absorboi enemmän hiilidioksidia kuin päästää, lasketaan mukaan, nettopäästövähennys vuoteen 2050 mennessä on n. 85 % verrattuna vuoteen 1990.

Kuudes skenaario yhdistää kaikki viisi edellä mainittua vaihtoehtoa, mutta pienemmässä määrin. Tässä skenaariossa saavutetaan 90 % vähennyksen nettopäästöissä (sisältäen LULUCF sektorin) vuonna 2050 verrattuna vuoteen 1990. Hiilineutraalisuutta ei saavuteta vuonna 2050, sillä joitakin päästöjä jää edelleen jäljelle, erityisesti maataloussektorille.

Seitsemäs ja kahdeksas skenaario tarkastelevat nettonollapäästöjen saavuttamista vuoteen 2050 mennessä, minkä jälkeen nettopäästöt ovat negatiiviset. Seitsemännessä skenaariossa korostuu nollapäästöisten energialähteiden ja energiatehokkuuden voimakas kasvu ja lisäksi negatiivisia päästöjä saadaan hyödyntämällä bioenergiaa yhdessä hiilentalteenottoteknologian kanssa (car-

Valiokunnan lausunto YmVL 49/2018 vp

bon capture and storage, CCS). Kahdeksas skenaario rakentuu samoille elementeille kuin edellinen sillä erotuksella, että siinä arvioidaan vahvan kiertotalouden ja vähähiilisempien kulutustottumusten potentiaalista roolia. Lisäksi skenaariossa tarkastellaan maankäyttösektorin nielujen vahvistamista ja sen vaikutusta tarpeeseen hyödyntää teknologiaa negatiivisten päästöjen tuottamisessa.

Skenaariotarkastelut osoittavat, että nettonollapäästöjen saavuttaminen edellyttää teknologisen potentiaalin ja kiertotalouden maksimointia sekä laajamittaista luonnon hiilinielujen hyödyntämistä sekä muutoksia liikkumistottumuksissa. Komissio esittää seitsemän strategista osa-aluetta, joihin polku kohti nettonollapäästöistä taloutta vuoteen 2050 mennessä voisi perustua:

- Energiatehokkuuden tuomien hyötyjen maksimointi, mukaan lukien nollapäästöiset rakennukset: Energiatehokkuustoimilla tulee olla keskeinen rooli nettonollapäästöjen saavuttamisessa ja energiakulutuksen tulisi puolittua vuoteen 2050 mennessä verrattuna vuoteen 2005. Energiatehokkuudella on keskeinen rooli niin teollisuuden kuin rakennussektorin päästöjen vähentämisessä.
- Uusiutuvan energian ja sähköistymisen maksimaalinen hyödyntäminen Euroopan energiantuotannon hiilestä irtautumisessa: Kaikissa esitetyissä skenaarioissa energijärjestelmän sähköistyminen etenee huomattavasti huomioiden kuluttajien energiankäyttö, päästöttömien polttoaineiden tuotanto ja teollisuuden raaka-aineet. Muun muassa kemianteollisuuden raaka-aineiden tuotannossa esimerkiksi maakaasusta tai biomassasta voidaan tulevaisuudessa hyödyntää CCU- ja CCS-teknologioita (hiilidioksidin talteenotto ja käyttö sekä hiilidioksidin talteenotto ja varastointi). Puhtaaseen energiaan siirtyminen johtaa systeemiin, jossa energiantuotanto pohjautuu pitkälti uusiutuvaan energiaan. Tämä lisää samalla EU:n energiaturvallisuutta ja vähentää tuontiriippuvuutta. Uusiutuvan energian laajamittainen hyödyntäminen lisää sähköistymistä ja johtaa tuotannon hajaantumiseen. Vuoteen 2050 mennessä sähkön osuus loppuenergian kysynnästä vähintään kaksinkertaistuu ja sähköntuotanto voi kasvaa jopa 2,5-kertaiseksi nykytilanteeseen verrattuna. Vuoteen 2050 mennessä yli 80 % sähköntuotannosta perustuu uusiutuviin energialähteisiin ja yhdessä ydinenergian kanssa se muodostaa perustan Euroopan hiilivapaalle sähköjärjestelmälle. Hajaantunut ja laajasti uusiutuvaan energian perustuva sähköntuotanto edellyttää älykkäämpää ja joustavampaa järjestelmää. Vetyteknologialla ja power-to-X teknologioilla (energiankäytön sähköistämiseen liittyvät teknologiat) voi olla merkittävä rooli puhtaaseen energiaan siirtymisessä.
- Puhtaan, turvallisen ja yhdistetyn liikkumisen omaksuminen: Kaikkien liikennemuotojen tulee edistää liikennesektorin vähähiilitavoitetta. Liikenteen sähköistyminen yhdistettynä uusiutuvalla energialla tuotettuun sähköön on tärkeää, mutta yksinään se ei riitä. Niissä liikennemuodoissa, joissa ei sähköistämällä voida vähentää päästöjä, vaihtoehtoiset polttoaineet ovat tärkeässä roolissa. Lisäksi liikenteen energiaterhokkuuden parantaminen on tärkeää. Kaupunkialueilla kaupunkisuunnittelu, turvalliset pyöräily- ja kävelytiet, puhdas julkinen liikenne, uudet jakeluteknologiat ja liikenteen palveluistaminen muuttavat liikkumista.
- Kilpailukykyinen teollisuus ja kiertotalous päästövähennysten keskeisinä mahdollistajina: Resurssitehokkuutta ja kiertotaloutta tulee kehittää, jotta EU:n teollisuus säilyttää asemansa yhtenä tehokkaimmista globaalilla tasolla. Monien teollisuustuotteiden tuotannon energiantarve ja prosessipäästöt tulevat laskemaan, erityisesti kasvavan kierrätyksen kautta. Myös teollisen tuotannon sähköistyminen, vetyteknologia ja biomassan käyttö voivat vähentää päästöjä. Lisäksi voidaan hyödyntää muun muassa hiilidioksidin talteenottoa ja käyttöä (CCU). Materiaalitarpeen väheneminen uusiokäytön ja kierrätyksen kautta lisää kilpailukykyä, luo bisnes-

Valiokunnan lausunto YmVL 49/2018 vp

mahdollisuuksia ja vaatii vähemmän energiaa, vähentäen samalla saasteita ja kasvihuonekaasupäästöjä. Erityisen tärkeää on harvinaisten materiaalien kierrättäminen. Myös uusilla materiaaleilla ja kuluttajien valinnoilla on tärkeä merkitys.

- Älykkään verkon ja yhteyksien riittävä kehittäminen: Lisääntyvä rajat ylittävä ja alueellinen yhteistyö mahdollistaa täyden hyödyn saamisen Euroopan talouden modernisaatiosta ja muutoksesta. Oikea-aikaiseen Euroopan laajuiseen liikenne- ja energiaverkon toteuttamiseen tulisi kiinnittää huomiota.

- Täysi hyöty biotaloudesta ja tarvittavien nielujen luominen: Kestävästi tuotetulla biomassalla on tärkeä rooli nettonollapäästöjen tuottamisessa. Biomassaa voidaan hyödyntää suoraan lämmöntuotannossa sekä muuntamalla biopolttoaineiksi ja biokaasuksi. Lisäksi biomassaa voi korvata hiili-intensiivisiä materiaaleja, erityisesti rakentamisessa. Nettonollapäästöjen saavuttaminen edellyttää kasvavaa biomassan käyttöä. Vaikka kestäviä metsänhoitomenetelmiä kehitettäisiin, Euroopan metsät eivät yksinään riitä tuottamaan tarvittavaa määrää ilman, että hiilinielut pienenevät merkittävästi ja ekosysteemipalvelut heikkenevät, mitä tulee välttää. Maatalous tulee aina tuottamaan muita kasvihuonekaasupäästöjä kuin hiilidioksidia, mutta näitä voidaan vähentää merkittävästi vuoteen 2050 mennessä tehokkaiden ja kestävien tuotantomenetelmien ansiosta. Maatalousmaalla on myös merkittävä potentiaali sitoa ja varastoida hiiltä. Metsittämisellä voidaan edelleen lisätä hiilen sidontaa hyödyttäen samalla biodiversiteettiä, maaperää ja vesistöjä sekä lisäten biomassan saatavuutta myöhemmin. Nielujen ylläpidolla ja vahvistamisella on keskeinen merkitys jäljelle jäävien päästöjen kompensoimisessa.

- Jäljelle jääneiden päästöjen poistaminen hiilidioksidin talteenottoa ja varastointia hyödyntäen: CCS-teknologia on välttämätön nettonollapäästöjen saavuttamiseksi, erityisesti energiantensiivisessä teollisuudessa ja siirryttäessä kohti hiilivapaata vetytuotantoa. Yhdistettynä biomassan käyttöön, CCS-teknologialla voidaan tuottaa negatiivisia päästöjä. Yhdessä maankäyttösektorin nielujen kanssa, tällä voidaan kompensoida jäljelle jääneet päästöt. Teknologia ei ole vielä kaupallistunut johtuen teknologian demonstraation puutteesta, taloudellisesta kannattomuudesta, lainsäädännöllisistä esteistä joissakin jäsenmaissa sekä yleisen hyväksyttävyyden puutteesta. Jotta teknologia saadaan käyttöön, tutkimus-, innovaatio ja demonstraatiotoimia on vahvistettava. Lisäksi tarvitaan uutta infrastruktuuria, mukaan lukien kuljetus- ja varastointiverkosta. Tämä vaatii aikaa, ennakkointia ja koordinoitua suunnittelua.

Tiedonannon mukaan EU on jo aloittanut muutoksen kohti ilmastoneutraalia yhteiskuntaa ja johtaa globaaleja pyrkimyksiä tätä kohti. Vastauksena IPCC:n 1,5 asteen erikoisraporttiin ja edistääkseen ilmaston tasapainottamista tällä vuosisadalla, EU:n tulee olla ensimmäisten joukossa nettonollapäästöjen saavuttamisessa 2050 ja toimia suunnannäyttäjänä. Tämä tarkoittaa, että EU:n on edelleen tehostettava ilmastotoimiaan. Vaikka EU ei voi yksin pysäyttää ilmastomuutosta, sille on tärkeää saavuttaa nettonollapäästöt vuosisadan puoliväliin mennessä ja osoittaa omalla esimerkillään, että nettonolla voi kulkea käsikädessä hyvinvoinnin kanssa. Tavoitteen saavuttamiseksi komissio esittää joukon ensisijaisia prioriteetteja, joiden tulisi ohjata kohti ilmastoneutraalia yhteiskuntaa:

- Puhtaaseen energiaan siirtymisen nopeuttaminen, varmistaen samalla kilpailukykyiset energiahinnat
- Kansalaisten ja kuluttajien keskeisen roolin tunnistaminen ja vahvistaminen energiamurroksessa
- Siirtyminen hiilivapaaseen, yhdistettyyn ja automatisoituun liikkumiseen

Valiokunnan lausunto YmVL 49/2018 vp

- EU:n teollisuuden kilpailukyvyn vahvistaminen tutkimuksen ja innovaatioiden kautta kohti digitaalista kiertotaloutta, joka vähentää uusien materiaali-riippuvuuksien syntyä
- Kestävän biotalouden edistäminen, maatalouden, eläintuotannon, vesiviljelyn ja metsätalouden monipuolistaminen, tuottavuuden lisääminen samalla kun sopeudutaan ilmastomuutokseen, sekä luonnonvarojen kestävän käytön ja hoidon varmistaminen
- Infrastruktuurin vahvistaminen ja sen ilmastokestävyyden lisääminen, sähkö-, kaasun- ja lämpöverkkojen sopeuttaminen tulevaisuuden tarpeisiin älykkäiden ja digitaalisten ja kyber-turvallisten ratkaisujen avulla
- Lähitulevaisuuden tutkimuksen, innovaatioiden ja yrittäjyyden lisääminen nollapäästöisten ratkaisujen kehittämiseksi vahvistaen EU:n johtajuutta
- Kestävän rahoituksen ja investointien mobilisointi ja suuntaaminen, vihreään infrastruktuuriin investoiminen
- Inhimilliseen pääomaan investoiminen
- Ilmasto ja energiapolitiikan huomioiminen keskeisissä kasvua lisäävissä ja tukevissa politiikoissa
- Sosiaalisesti reilun muutoksen varmistaminen
- EU:n kansainvälisten pyrkimysten jatkaminen kaikkien suurten ja kasvavien talouksien mukaan saamiseksi ja positiivisen momentumin luomiseksi globaalin kunnianhimon vahvistamisessa.

Euroopan komissio kehottaa Eurooppa-neuvostoa, Euroopan parlamenttia, Euroopan alueiden komiteaa sekä Euroopan talous ja sosiaalikomiteaa käsittelemään EU:n visiota hiilineutraalista Euroopasta vuoteen 2050 mennessä. Jotta voidaan valmistella Euroopan tulevaisuutta käsittelevää Eurooppa-neuvoston kokousta Sibiussa 9.5.2019, kaikkien relevanttien neuvostokokoonpanojen tulisi käydä laaja poliittinen keskustelu oman politiikka-alansa panoksesta yleiseen visioon. Vuoden 2019 alkupuoliskolla Euroopan komissio tulee käymään keskusteluja kaikkien jäsenmaiden kanssa. Komissio korostaa myös tarvetta keskusteluun muiden toimijoiden, kuten kansalaisjärjestöt, yritysmaailma, kaupungit ja yhteisöt sekä yksityiset kansalaiset, kanssa. Euroopan-laajuisen keskustelun tulisi mahdollistaa kunnianhimoisen pitkän aikavälin suunnitelman hyväksyminen ja lähettäminen vuoden 2020 alkuun mennessä YK:lle. Lisäksi EU:n tulisi laajentaa yhteistyötä kansainvälisten kumppaneidensa kanssa, jotta kaikki Pariisin sopimuksen osapuolet laativat ja lähettävät pitkän aikavälin suunnitelman vuoteen 2020 ottaen huomioon IPCC:n 1,5 asteen raportin.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto toivottaa tervetulleeksi komission vision EU:n pitkän aikavälin strategiaksi. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU toimittaa Pariisin sopimuksen mukaisen vuoteen 2050 ulottuvan päästövähennysstrategian YK:lle vuoteen 2020 mennessä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU:n pitkän aikavälin strategia vastaa osaltaan Pariisin sopimuksen pitkän aikavälin tavoitteeseen rajata lämpötilan nousu alle kahteen asteeseen ja pyrkiä kohti puoltatoista astetta. Valtioneuvosto korostaa myös ihmisen aiheuttamien päästöjen ja poistumien tasapainoa Pariisin sopimuksen mukaisesti.

Valiokunnan lausunto YmVL 49/2018 vp

Valtioneuvosto pitää hyvänä, että komission visiossa on tarkasteltu useita eri päästövähennysskenaarioita, ml. lukien skenaariot joissa tarkastellaan nettonollapäästöjä vuonna 2050 ja negatiivisia päästöjä tämän jälkeen. Valtioneuvosto korostaa, että IPCC:n 1,5 asteen raportin valossa osa skenaarioista ei riitä kunnianhimoituaan vastaamaan Pariisin sopimuksen tavoitteisiin, erityisesti 1,5 asteen lämpötilatavoitteen. Lisäksi uusien teknologioiden osalta on huomioitava niihin liittyvät epävarmuudet. Valtioneuvosto yhtyy komission käsitykseen siitä, että EU:n tulee pyrkiä nettonollapäästöihin eli hiilineutraaliuteen vuonna 2050 ja näin säilyttää johtajuutensa kansainvälisessä ilmastopolitiikassa.

Valtioneuvosto katsoo, että EU:n 2050 tavoitteeseen liittyvissä jatkokeskusteluissa on tärkeää tuoda esiin eri puolilla Eurooppaa eroavat kustannustehokkaat ja vaikuttavat polut ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi. Lisäksi tulisi myös tarkastella EU:n 2030 tavoitteen riittävyttä nettonollatavoitteen saavuttamisen näkökulmasta ottaen huomioon, että EU:n keskeiset ilmasto- ja energiatoimia ohjaavat säädökset tulevat uudelleentarkasteluun vuoteen 2023 mennessä.

Valtioneuvosto pitää hyvänä sitä, että komission visio kattaa laajasti yhteiskunnan sektorit, eri teknologiat päästöjen vähentämiseksi ja niiden päästövähennys- ja hiilensitomispotentiaalin. Valtioneuvosto yhtyy komission näkemykseen siitä, että Pariisin sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan laaja-alaisia toimia kaikilla yhteiskunnan sektoreilla, ja kaikkien toimijoiden, ml. paikallistaso, yritykset, järjestöt, taholta. Valtioneuvosto pitää tärkeänä myös paikallis- ja aluetason ilmastopolitiikan toimia pitkän aikavälin tavoitteen saavuttamisessa. Valtioneuvosto pitää myös tärkeänä, että siirtymä vähähiiliseen yhteiskuntaan on oikeudenmukainen ja että siinä huomioidaan sosiaaliset ja alueelliset eriarvoisuudet. Lisäksi valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ilmastonmuutokseen varautuminen ja sopeutumistoimenpiteet ulotetaan yhteiskunnan kaikille sektoreille. Kasvaviin sää- ja ilmatoriskeihin on varauduttava sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä ottaen huomioon ilmaston lämpenemisestä aiheutuvat vaikutukset esimerkiksi talouteen, infrastruktuureihin, elinkeinoihin, ympäristöön ja maa- ja metsätalouteen. Valtioneuvosto pitää lisäksi tärkeänä sitä, että EU:n pitkän aikavälin strategia ja sen tavoitteet tukevat myös kestävä kehityksen tavoitteita.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä kiertotalouden ja biotalouden roolia ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Kierto- ja biotaloutteen syntyvän tuotannon kehittäminen on keskeinen osa siirtymistä kohti hiilineutraalia taloutta. Valtioneuvosto pitää hyvänä, että tiedonannossa on korostettu maankäyttösektorin monipuolista roolia ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Suomen kannalta kyse on pitkälti metsien merkityksestä sekä yhtenä biotalouden perustana että merkittävänä hiilivarastona ja -nieluna. Lisäksi on syytä ottaa huomioon, että hiilen sidonta on tärkeää myös muissa toiminnoissa kuin metsätaloudessa.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä sitä, että komissio nostaa visiossaan esiin siirtymän positiivisia taloudellisia vaikutuksia. Talouskasvun edellytyksenä ovat kuitenkin mittavat ja oikea-aikaiset investoinnit vähähiilisiin ratkaisuihin sekä jatkuva panostus vähähiilisten teknologioiden kehittämiseen. On huomioitava, että päästöjen nopea vähentäminen on erityisen haastavaa energiaintensiivisessä, globaalisti kilpailluilla aloilla toimivassa prosessiteollisuudessa. Suomen näkökulmasta kustannustehokas ja kasvua mahdollistava siirtymä nettonollapäästöiseen talouteen edellyttää eri teknologioiden kustannustehokkuuden parantamista innovaatioiden ja demonstroinnin keinoin sekä kehitettyjen teknologioiden vientiä. Siirtymä vauhdittaa uusien työpaikkojen syntymis-

Valiokunnan lausunto YmVL 49/2018 vp

tä uusilla sektoreilla. Samalla, kun vähennetään päästöjä, voidaan myös aikaansaada hyötyjä muilla osa-alueilla, kuten ilmanlaadun parantamisessa, joka taas johtaa terveyshyötyihin. Valtioneuvosto katsoo, että arvioitaessa taloudellisia vaikutuksia on myös huomioitava toimimatta jättämisen kustannukset sekä sopeutumiskustannukset, jotka kasvavat lämpötilan nousun myötä.

Valtioneuvosto katsoo, että ilmastopolitiikan ja -toimien kustannustehokkuus on tärkeää. Keskeinen keino päästövähennysten kustannustehokkaaseen saavuttamiseen on päästökaupan vahvistaminen, kuten kansallisessa energia- ja ilmastostrategiassa linjataan. Kiinteistökohtaisen lämmityksen ja jäähdytyksen sisällyttämistä päästökauppaan tulisi selvittää EU-tasolla. Päästökauppa-sektorin, taakanjakosektorin sekä LULUCF-sektorin välisten joustojen kasvattamista tulisi tästä syystä harkita säädöksiä uudelleen tarkasteltaessa. Tässä yhteydessä voisi myös tarkastella mahdollisuuksia kansainvälisten joustomekanismien käyttöön.

Yhteiskunnan sähköistyminen ja vaihtelevan uusiutuvan energian tuotannon lisääntyminen edellyttävät eri sektoreiden (muun muassa sähkö, kaasu, kaukolämpö, liikenne) energian käytön integrointia ja kehittyvää energian varastointia. Yhteiskunnan ja energiaintensiivisen teollisuuden sähköistyminen edellyttää myös merkittäviä tutkimuspanostuksia teknologian kehittämiseksi. Tarvittavat energiamuunnokset aiheuttavat häviöitä ja lisäävät energian kokonaiskulutusta. Muun muassa siksi energiantehokkuuden mittaaminen pelkästään energian loppukulutuksen ja kokonaiskulutuksen määrällä ei ole pitkällä aikavälillä perusteltua. Valtioneuvosto katsoo, että energiatehokkuutta koskevista EU-velvoitteista ei tulisi muodostua hidastetta päästötavoitteiden saavuttamiseksi kustannustehokkaasti. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että liikenteessä tehtävät vähennystoimet ovat nostettu strategiassa esille, koska liikennesektori vastaan neljäsosasta Euroopan kasvihuonepäästöistä. Valtioneuvosto tukee komission kokonaisvaltaista näkemystä liikennesektorin merkityksestä vähennystoimissa, jossa energiatehokkuuden parantaminen, liikenteen uudet palvelut (MaaS), kevyen liikenteen tukeminen sekä vaihtoehtoisten polttoaineiden ja jakeluinfrasustruktuurin kehittäminen ovat vähentämistoimien keskiössä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että komission visiosta käydään laaja-alainen keskustelu neuvoston eri kokoonpanoissa, jotta EU voi toimittaa pitkän aikavälin strategiansa YK:lle vuoteen 2020 mennessä.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

EU:n pitkän aikavälin strategian tarkoituksena on vahvistaa Euroopan johtavaa asemaa globaaleissa ilmastotoimissa ja esittää visio nettonollapäästöjen saavuttamiseksi vuoteen 2050 mennessä sosiaalisesti oikeudenmukaisella ja kustannustehokkaalla tavalla. Ehdotettu strategia ei sisällä uusia politiikkaehdotuksia, eikä siinä ehdoteta vuoden 2030 tavoitteiden muuttamista. Sen sijaan siinä asetetaan suunta EU:n energia- ja ilmastopolitiikalle ja hahmotellaan EU:n pitkän aikavälin panos Pariisin sopimuksen lämpötilatavoitteiden saavuttamiseksi siten, että ne ovat linjassa YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden kanssa.

Valiokunta pitää valtioneuvoston kannan tavoin strategiaa erittäin tarpeellisena, sillä se avaa tärkeän keskustelun päätöksentekijöiden ja kansalaisten välillä siitä, kuinka EU:n tulisi asemoitua ilmastomuutoksen hillinnän edelläkävijänä. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Pariisin

Valiokunnan lausunto YmVL 49/2018 vp

ilmastosopimuksen mukainen tavoite pyrkiä kohti 1,5 C°:n tavoitetta ja vähentää ilmaston lämpenemiseen liittyviä riskejä edellyttää hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin IPCC:n loka-kuussa 2018 julkaiseman raportin mukaan ilmastopolitiikan kunnianhimon tason nostoa. Tähän mennessä Pariisin sopimuksen alla annetut kansalliset päästövähennyslupaukset eivät riitä rajoittamaan lämpötilan nousua 1,5 C°:seen. Myös EU:n tulee päivittää oma päästövähennyssitoutuksensa vuoteen 2020 mennessä, ja EU:n pitkän aikavälin ilmastotoimet on rakennettava siten, että EU saavuttaa hiilineutraaliuden ennen vuotta 2050. Valiokunta korostaa ilmastotoimien kiireellisyyttä kaikilla politiikkasektoreilla ja talousarvioissa. Valiokunta valtioneuvoston kantaan yhtyen toteaa, että hiilineutraaliuden saavuttaminen EU:ssa vuosisadan puoliväliin mennessä edellyttää vuoden 2030 päästövähennysvelvoitteen tiukentamista vähintään 55 prosenttiin vuoteen 1990 verrattuna ja että kehityspolitiikassa rahoitusta tulee suunnata kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen, ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja hiilinielujen vahvistamiseen.

Strategiassa hahmotellaan kokonaiskuvaa siitä, mitä muutos vähähiiliseen maailmaan tuo EU:n asukkaille ja taloudelle, ja tarkastellaan myös muutoksesta johtuvia haasteita kahdeksan päästövähennysskenaarion avulla. Kaikkien skenaarioiden lähtökohta on vuodelle 2030 sovitut energia- ja ilmastopolitiikat ja -tavoitteet. Lisäksi kaikissa skenaariossa pohjalla on kustannustehokkaita politiikkatoimia, kuten uusiutuvan energian voimakas lisääminen ja energiatehokkuuden parantaminen. Valiokunta katsoo, että skenaarioista vain kahdessa (7. ja 8. skenaario) päädytään vuonna 2050 kasvihuonekaasupäästöjen nettonollatavoitteeseen, jota voidaan pitää Pariisin 1,5 C°:n lämpötilarajoittamisen näkökulmasta riittävän kunnianhimoisena välitavoitteena. Valiokunta katsoo, että EU:n tulee tehdä osansa 1,5 C°:n tavoitteen saavuttamiseksi. Nettonollapäästöihin pyrkiminen mahdollistaa EU:n suunnannäyttäjän aseman säilyttämisen maailmanlaajuisessa ilmastopolitiikassa. Valiokunta korostaa, että EU:n tulee tässä onnistuakseen parantaa sisäistä yhtenäisyyttään, jotta se voi jatkaa tuloksellisesti yhteistyötä etenkin muiden suurten talouksien kanssa Pariisin sopimuksen toimeenpanon tehostamiseksi ja riittävän kunnianhimoisten päästövähennysten saavuttamiseksi.

Valiokunta pitää valtioneuvoston kannan tavoin tärkeänä ilmastopolitiikan ja siihen liittyvien toimien kustannustehokkuutta ja vaikuttavuutta. Valiokunta katsoo valtioneuvoston kannan tavoin, että päästöjen nopea vähentäminen edellyttää yhteiskunnan kaikkien sektoreiden ja yhteiskuntaryhmien osallistumista päästövähennystoimiin. Samoin hiilineutraaliuteen pääsemistä koskevien tavoitteiden ja toimien hyväksyttävyyden ja niihin sitoutumisen kannalta on oleellista huolehtia niiden sosiaalisesta ja alueellisesta oikeudenmukaisuudesta.

Valiokunta pitää tärkeänä Suomen mahdollisuuksia edistää EU:n pitkän aikavälin strategian valmistelua omalla EU-puheenjohtajakaudellaan ottaen huomioon vuoden 2030 päästötavoitteen tiukentamisen tarpeen siten, että EU saavuttaa hiilineutraaliuden ennen vuotta 2050. Valiokunta korostaa Suomen vahvuuksia ja edelläkävijyyttä hiilineutraaliuteen tähtäävien tavoitteiden asettamisen ja niiden saavuttamisen edistämiseksi. Näitä ovat esimerkiksi osaamisemme koulutuksessa sekä TKI-toiminnassa, joihin panostaminen on tärkeää hiilineutraaliuteen siirtymisen haluttuun ottamiseksi ja siitä avautuvien mahdollisuuksien tehokkaaksi hyödyntämiseksi. Valiokunta korostaa myös suomalaisen tutkimuksen korkean tason merkitystä paitsi osaamisen vahvistamiseksi myös uuden tiedon ja ymmärryksen lisäämiseksi. Tähän tarvitaan sekä perus- että soveltaa tutkimusta ja monitieteellistä tarkastelua sekä kansainvälistä tietojenvaihtoa.

Valiokunnan lausunto YmVL 49/2018 vp

Valiokunta kiinnittää huomiota komissionkin esille tuomaan seikkaan, että hiilineutraaliin yhteiskuntaan siirtymisen taloudelliset vaikutukset ovat kokonaisuudessaan myönteisiä. Nettonollapäästöihin johtavalla polulla arvioidaan olevan jopa kahden prosentin positiivinen vaikutus bruttokansantuotteeseen vuonna 2050 verrattuna siihen, mihin nykyinen politiikka johtaisi. Lisäksi EU:n energijärjestelmän modernisointi ja esimerkiksi hiilestä irtautuminen mahdollistavat uusien investointien käynnistämisen. Tämä voi avata Suomelle uusia mahdollisuuksia ja kilpailuetua, sillä kiertotalous, biotalous, älysähköteknologia, hiilinielut ja valveutuneet kuluttajat ovat vahvuksiamme. Talouskasvua mahdollistava siirtymä kohti ilmastoneutraalia taloutta edellyttää uusien teknologioiden kehittämistä ja panostuksia vähähiilisten ratkaisujen innovaatioihin ja demonstraatioihin. Myös energiatehokkuuden parantamisessa on vielä mittavasti myös liiketaloudellista potentiaalia, joka tulee saada käyttöön energian säästämiseksi ja siten kulutustarpeen pienentämiseksi. Lisäksi tulee panostaa kehitettyjen ratkaisujen vientiin. Innovatiivisilla toimilla voidaan osaltaan edistää uusien työpaikkojen syntymistä ja vastata työn muutoksen haasteisiin. Tässä merkityksellistä on myös yritysten joustavuus ja ketteruus.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 12.2.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Satu Hassi vihr
varapuheenjohtaja Silvia Modig vas
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Eeva-Maria Maijala kesk
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Riitta Myller sd
jäsen Katja Taimela sd
jäsen Ari Torniainen kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen